

Joanna Chwaszcz | Iwona Niewiadomska
Stanisław Fel | Michał Wiechetek
Agnieszka Palacz-Chrisidis

Innowacyjne narzędzia do diagnozy potencjału readaptacyjnego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym

Innowacyjne narzędzia
do diagnozy
potencjału readaptacyjnego
osób zagrożonych wykluczeniem
społecznym i zawodowym

Joanna Chwaszcz | Iwona Niewiadomska
Stanisław Fel | Michał Wiechetek
Agnieszka Palacz-Chrisidis

Innowacyjne narzędzia
do diagnozy
potencjału readaptacyjnego
osób zagrożonych wykluczeniem
społecznym i zawodowym

Projekt okładki i stron tytułowych

Anna Gogolewska

Ilustracja na okładce

KreativKolors/Shutterstock

Wydawca

Edyta Kunowska

Produkcja

Mariola Grzywacka

Łamanie

Bogusław Górecki

Recenzenci

Dr hab. Anna Śliz, prof. UO

Dr hab. Elżbieta Rydz

Niniejsza publikacja została zrealizowana w ramach projektu „**Komplet innowacyjnych narzędzi optymalizujących współpracę podmiotów z przedsiębiorcami w zakresie ułatwiania wchodzenia na rynek pracy więźniom opuszczającym zakłady karne**” w ramach umowy nr UDA-POKL.01.02.00-006-016/12-00 z póź. zm. zawartej dnia 15 czerwca 2012 r. pomiędzy Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (Instytucja Pośrednicząca II stopnia) a Fundacją Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. **Projekt realizowany przez Fundację Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, tel. (81) 445 32 34, tel./fax (81) 533 22 65**

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie

Copyright © by Fundacja Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2015

ISBN 978-83-01-18182-6

Wydawnictwo Naukowe PWN SA

02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2

tel. 22 69 54 321, faks 22 69 54 031

e-mail: pwn@pwn.com.pl; www.pwn.pl

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I. Zapotrzebowanie na innowacyjne narzędzia diagnostyczne w obszarze readaptacji społecznej i zawodowej osób opuszczających zakłady karne	11
1. Analiza sytuacji społecznej w kontekście zapotrzebowania na nowe rozwiązania w zakresie wsparcia readaptacji osób opuszczających zakłady karne	11
2. Zapotrzebowanie na wsparcie pracowników realizujących ustawowo lub statutowo cele readaptacyjne	12
2.1. Wnioski wynikające z projektu badawczo-rozwojowego „Model kompleksowego systemu współpracy z przedsiębiorcami dla wsparcia wchodzenia na rynek pracy młodych więźniów w województwie lubelskim”	14
2.1.1. Typy pracowników realizujących zadania wspierające readaptację zawodową i społeczną osób marginalizowanych	14
2.1.2. Dystrybucja zasobów przez pracowników o zróżnicowanym kapitale zawodowym	18
2.1.3. Poczucie własnej skuteczności u pracowników o zróżnicowanym kapitale zawodowym	20
2.1.4. Potrzeby szkoleniowe pracowników wspierających proces readaptacji	24
2.2. Wnioski z projektu badawczo-rozwojowego „Komplet innowacyjnych narzędzi optymalizujących współpracę podmiotów z przedsiębiorcami w zakresie ułatwiania wchodzenia na rynek pracy więźniom opuszczającym zakłady karne”	26
2.2.1. Kompetencje osób realizujących zawodowo i społecznie cele readaptacyjne	26
2.2.2. Potrzeby osób realizujących zawodowo i społecznie cele readaptacyjne	31
3. Zapotrzebowanie osób marginalizowanych w zakresie wsparcia ich readaptacji społecznej i zawodowej	32
3.1. Wnioski z projektu badawczego „Więzi Społeczne Zamiast Więzień”	35
3.1.1. Czynniki warunkujące przystosowanie osób aktualnie przebywających w zakładzie karnym	35
3.1.2. Czynniki warunkujące przystosowanie osób przebywających na wolności, które w przeszłości odbywały karę izolacji więziennej	35
3.1.3. Czynniki warunkujące przystosowanie osób nieletnich	36

3.2. Wnioski z projektu badawczo-rozwojowego „Model kompleksowego systemu współpracy z przedsiębiorcami dla wsparcia wchodzenia na rynek pracy młodych więźniów w województwie lubelskim”	36
3.2.1. Typy przystosowania osobistego więźniów	36
3.2.2. Czynniki konstytuujące sposób funkcjonowania młodych więźniów	37
3.3. Wnioski z projektu badawczo-rozwojowego „Komplet innowacyjnych narzędzi optymalizujących współpracę podmiotów z przedsiębiorcami w zakresie ułatwiania wchodzenia na rynek pracy więźniom opuszczającym zakłady karne”	42
3.3.1. Związek między gotowością do pracy a przystosowaniem osobistym w grupie byłych więźniów	42
3.2.2. Związek między gotowością do pracy a poczuciem własnej skuteczności	44
3.3.3. Korelacje gotowości do pracy byłych więźniów ze zmiennymi socjodemograficznymi	46

Rozdział II. Metody do jakościowego diagnozowania psychologicznych mechanizmów readaptacji społecznej byłych więźniów: spostrzegania sytuacji trudnych i preferowania strategii zaradczych w sytuacjach trudnych

1. Wywiad do jakościowego diagnozowania spostrzeganych sytuacji trudnych	50
1.1. Znaczenie spostrzeganych sytuacji trudnych w procesie włączania społecznego ekswięźniów	50
1.2. Wnioski z badań dotyczących związków między spostrzeganymi sytuacjami trudnymi a włączaniem społecznym byłych więźniów	53
1.3. Zawartość treściowa wywiadu ukierunkowanego na badanie spostrzeganych przez byłego więźnia sytuacji trudnych w procesie readaptacji	54
1.4. Jakościowa interpretacja wyników odnoszących się do spostrzeganych przez ekswięźnia sytuacji trudnych w procesie readaptacji	73
2. Wywiad do jakościowego diagnozowania preferowanych strategii zaradczych w sytuacjach trudnych	74
2.1. Znaczenie preferowania strategii zaradczych w procesie włączania społecznego ekswięźniów	76
2.2. Wnioski z badań dotyczących związków między preferencją kompetencji zaradczych w sytuacjach trudnych a włączaniem społecznym byłych więźniów	77
2.3. Zawartość treściowa wywiadu ukierunkowanego na badanie preferowanych przez ekswięźnia strategii zaradczych w sytuacjach trudnych	79
2.4. Jakościowa interpretacja wyników odnoszących się do preferowania przez byłego więźnia strategii zaradczych w sytuacjach trudnych	99

Rozdział III. Metody do jakościowego diagnozowania realizacji zasady pomocniczości w inkluzji społecznej byłych więźniów

1. Znaczenie zasady pomocniczości dla wspierania readaptacji społecznej byłych więźniów	102
2. Wywiady do jakościowego diagnozowania realizacji zasady pomocniczości	105
2.1. Zawartość treściowa wywiadu ukierunkowanego na badanie realizacji zasady pomocniczości w procesie inkluzji społecznej – pytania skierowane do specjalistów zajmujących się wspieraniem procesu readaptacji byłych więźniów	106

2.2. Jakościowa interpretacja wyników odnoszących się do realizacji zasady pomocniczości z perspektywy specjalistów dostarczających instytucjonalne wsparcie byłym więźniom	126
2.3. Zawartość treściowa wywiadu ukierunkowanego na badanie realizacji zasady pomocniczości w procesie inkluzji społecznej – pytania skierowane do byłych więźniów	128
2.4. Jakościowa interpretacja wyników odnoszących się do realizacji zasady pomocniczości z perspektywy odbiorców instytucjonalnego wsparcia (byłych więźniów)	147
Rozdział IV. Kwestionariusz diagnozujący gotowość do pracy osób zagrożonych wykluczeniem	150
1. Gotowość do pracy jako konsekwencja motywu przynależności społecznej	150
2. Etapy konstrukcji narzędzia mierzącego poziom gotowości do pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	155
3. Charakterystyka Skali Gotowości do Pracy Byłych Więźniów oraz jej właściwości psychometryczne	163
4. Normy	167
5. Stosowanie Skali Gotowości do Pracy Byłych Więźniów	168
5.1. Procedura badania	169
5.2. Interpretacja wyników	170
5.3. Obszary wykorzystania narzędzia	171
5.4. Przykładowe wyniki badań otrzymane za pomocą metody	171
6. Podsumowanie	174
Załączniki	176
Rozdział V. Kwestionariusz do diagnozy kondycji psychofizycznej osób w procesie readaptacji	182
1. Zdrowie jako ważny zasób readaptacyjny	183
2. Etapy tworzenia <i>Kwestionariusza do diagnozy kondycji psychofizycznej</i>	191
2.1. Charakterystyka badanej grupy	191
2.2. Wartości psychometryczne metody	192
2.3. Normy	198
2.4. Ostateczna wersja <i>Kwestionariusza do diagnozy kondycji psychofizycznej</i>	199
2.5. Procedura badania	199
2.6. Obliczanie i interpretacja wyników	201
2.7. Zastosowanie <i>Kwestionariusza do diagnozy kondycji psychofizycznej</i>	203
Załączniki	206
Bibliografia	209

Załączniki

Załącznik 1 – Skala Gotowości do Pracy Byłych Więźniów, wersja dla mężczyzn SGDP-BW (M)

Imię i nazwisko:

Data urodzenia: Płeć: K M

Wykształcenie: Zawód:

Miejsce zamieszkania:

INSTRUKCJA

Poniżej znajduje się wiele twierdzeń odnoszących się do funkcjonowania społecznego. Proszę przeczytać uważnie każde z nich i zaznaczyć, jak bardzo nie zgadza się lub zgadza się Pan z każdym z nich. Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź na skali od 1 (zdecydowanie nie zgadzam się) do 5 (zdecydowanie zgadzam się). Nie ma tu odpowiedzi dobrych ani złych. Ważne są te, które najlepiej opisują Pana przekonania i zachowania.

		1 – zdecydowanie nie zgadzam się 2 – nie zgadzam się 3 – trudno powiedzieć 4 – zgadzam się 5 – zdecydowanie zgadzam się				
1.	Chciałbym mieć normalne życie	1	2	3	4	5
2.	Moja rodzina wspiera mnie w ucziwym życiu	1	2	3	4	5
3.	W swoim życiu nigdy się nie poddawałem	1	2	3	4	5
4.	Gdy jestem zdenerwowany, to zdarza mi się rzucić czymś o ziemię lub trzasnąć drzwiami	1	2	3	4	5
5.	Jestem gotów podjąć każdą pracę, nawet taką, która będzie upokarzająca	1	2	3	4	5
6.	Chciałbym ucziwie ułożyć sobie życie na nowo	1	2	3	4	5
7.	Wiem, że zawsze mogę liczyć na moją rodzinę	1	2	3	4	5
8.	Przeciwności mnie nie załamują, raczej hartują i mobilizują	1	2	3	4	5
9.	Gdy jestem zdenerwowany, to zdarza mi się sięgać po alkohol	1	2	3	4	5

		1 – zdecydowanie nie zgadzam się 2 – nie zgadzam się 3 – trudno powiedzieć 4 – zgadzam się 5 – zdecydowanie zgadzam się				
10.	Bylbym w stanie przeżyć nawet za minimalne wynagrodzenie	1	2	3	4	5
11.	Chcę być normalnym członkiem społeczeństwa	1	2	3	4	5
12.	Moja rodzina pomaga mi w poszukiwaniu uczciwej pracy	1	2	3	4	5
13.	Nigdy się nie poddam	1	2	3	4	5
14.	Czasem wpadam w wielką złość	1	2	3	4	5
15.	Podejmę każdą pracę, aby tylko pracować	1	2	3	4	5
16.	Najważniejsze jest dla mnie to, by wreszcie żyć jak inni, normalni ludzie	1	2	3	4	5
17.	Moji najbliżsi są dla mnie wsparciem w trudnych chwilach	1	2	3	4	5
18.	Wiem, że poradzę sobie nawet w najtrudniejszych sytuacjach życiowych	1	2	3	4	5
19.	Działam pod wpływem impulsu	1	2	3	4	5
20.	Jestem gotów pracować nawet za minimalne wynagrodzenie, aby tylko mieć pracę	1	2	3	4	5
21.	Powrót do normalnego życia to teraz dla mnie podstawowy i najważniejszy cel	1	2	3	4	5
22.	Moja rodzina zawsze mnie zawodzi	1	2	3	4	5
23.	Niepowodzenia traktuję jak wyzwanie	1	2	3	4	5
24.	Zawsze reaguję emocjonalnie	1	2	3	4	5
25.	Dla pracy mógłbym zerwać kontakty z moimi starymi znajomymi	1	2	3	4	5

Załącznik 2 – Skala Gotowości do Pracy Byłych Więźniów, wersja dla kobiet SGDP-BW (K)

Imię i nazwisko:

Data urodzenia: Płeć: K M

Wykształcenie: Zawód:

Miejsce zamieszkania:

INSTRUKCJA

Poniżej znajduje się wiele twierdzeń odnoszących się do funkcjonowania społecznego. Proszę przeczytać uważnie każde z nich i zaznaczyć, jak bardzo nie zgadza się lub zgadza się Pani z każdym z nich. Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź na skali od 1 (zdecydowanie nie zgadzam się) do 5 (zdecydowanie zgadzam się). Nie ma tu odpowiedzi dobrych ani złych. Ważne są te, które najlepiej opisują Pani przekonania i zachowania.

		1 – zdecydowanie nie zgadzam się 2 – nie zgadzam się 3 – trudno powiedzieć 4 – zgadzam się 5 – zdecydowanie zgadzam się				
1.	Chciałabym mieć normalne życie	1	2	3	4	5
2.	Moja rodzina wspiera mnie w uczciwym życiu	1	2	3	4	5
3.	W swoim życiu nigdy się nie poddawałam	1	2	3	4	5
4.	Gdy jestem zdenerwowana, to zdarza mi się rzucić czymś o ziemię lub trzasnąć drzwiami	1	2	3	4	5
5.	Jestem gotowa podjąć każdą pracę, nawet taką, która będzie upokarzająca	1	2	3	4	5
6.	Chciałabym uczciwie ułożyć sobie życie na nowo	1	2	3	4	5
7.	Wiem, że zawsze mogę liczyć na moją rodzinę	1	2	3	4	5
8.	Przeciwności mnie nie załamują, raczej hartują i mobilizują	1	2	3	4	5
9.	Gdy jestem zdenerwowana, to zdarza mi się sięgać po alkohol	1	2	3	4	5
10.	Byłabym w stanie przeżyć nawet za minimalne wynagrodzenie	1	2	3	4	5
11.	Chcę być normalnym członkiem społeczeństwa	1	2	3	4	5

		1 – zdecydowanie nie zgadzam się 2 – nie zgadzam się 3 – trudno powiedzieć 4 – zgadzam się 5 – zdecydowanie zgadzam się				
12.	Moja rodzina pomaga mi w poszukiwaniu uczciwej pracy	1	2	3	4	5
13.	Nigdy się nie poddam	1	2	3	4	5
14.	Czasem wpadam w wielką złość	1	2	3	4	5
15.	Podejmę każdą pracę, aby tylko pracować	1	2	3	4	5
16.	Najważniejsze jest dla mnie to, by wreszcie żyć jak inni, normalni ludzie	1	2	3	4	5
17.	Moji najbliżsi są dla mnie wsparciem w trudnych chwilach	1	2	3	4	5
18.	Wiem, że poradzę sobie nawet w najtrudniejszych sytuacjach życiowych	1	2	3	4	5
19.	Działam pod wpływem impulsu	1	2	3	4	5
20.	Jestem gotowa pracować nawet za minimalne wynagrodzenie, aby tylko mieć pracę	1	2	3	4	5
21.	Powrót do normalnego życia to teraz dla mnie podstawowy i najważniejszy cel	1	2	3	4	5
22.	Moja rodzina zawsze mnie zawodzi	1	2	3	4	5
23.	Niepowodzenia traktuję jak wyzwanie	1	2	3	4	5
24.	Zawsze reaguję emocjonalnie	1	2	3	4	5
25.	Dla pracy mogłabym zerwać kontakty z moimi starymi znajomymi	1	2	3	4	5

Załącznik 2a – Skala Gotowości do Pracy Byłych Więźniów – Arkusz prezentacji wyników

**UWAGA!!! Wyłącznie dla osoby prowadzącej badanie SGDP-BW
(Arkusz prezentacji wyników)**

Imię i nazwisko osoby badanej:

Data urodzenia: Płeć: K M

Wykształcenie: Zawód:

Miejsce zamieszkania:

Czas przebywania na wolności:

INSTRUKCJA DLA OSOBY OBLICZAJĄCEJ WYNIKI

Do tabeli należy wpisać wyniki uzyskane przez badanego, narysować profil wskazujący na nasilenie poszczególnych cech, właściwości oraz krótko na tej podstawie scharakteryzować sposób funkcjonowania osoby.

Wymiar	Wynik surowy (powstały z zsumowania odpowiedzi)	Wynik znormalizowany (w skali stenowej)	Interpretacja*
Potrzeba zakorzenienia społecznego			
Doświadczenie wsparcia rodzinnego			
Poczucie wytrwałości			
Samokontrola			
Determinacja do podjęcia legalnej pracy			

* należy wpisać odpowiednią kategorię: 1–3 sten → wynik niski; 4 sten → wynik obniżony; 5–6 sten → wynik przeciętny; 7 sten → wynik podwyższony; 8–10 sten → wynik wysoki

10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				

Interpretacja wyników:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podpis osoby prowadzącej badania

.....